

mind could challenge the narrative of the history of philosophy and specifically early and late modern philosophy has been constructed.

Історіографічна проблематика в концепції Р. Рорті

Ксенія Мейта

Національний Університет «Києво-Могилянська академія» (Київ)

Ричард Рорті – видагний представник неопрагматизму, для якого питання історіографії поєднується з романтичним розумінням філософа як певного новатора, котрий руйнує усталені словники попередників, на рівних ведучи з ними діалог та дискутуючи щодо пропонованих змін. Окреслена проблематика аналізується автором в есе «Історіографія філософії: чотири жанри», що є частиною збірника «Філософія в історії» (1984), впорядкованого в співпраці з К. Скіннером та Дж. Б. Шнеевіндом. Відповідно, метою цього дослідження є аналіз переваг і недоліків жанрів історіографії, пропонованих Р. Рорті до розгляду, та моделювання горизонту їхнього можливого застосування.

Першим історіографічним методом, якому надає перевагу сам автор, є раціональна реконструкція, суть котрої полягає в тому, аби звертатися до доробку мислителів минулого на рівних, моделюючи діалоги сучасних філософів із їхніми попередниками. У такому разі творчі минулих словників сприймаються як вчені, здатні до перевиховання, що, здійснивши певні революційні для свого часу відкриття, продовжували перебувати під тиском ідолів минулого, але були б спроможні легко погодитися зі своїми сучасниками- опонентами внаслідок взаємообміну в розмові, перебуваючи в рівних умовах. По суті іронік намагається екстраполювати наукові підходи на історію інтелектуальних пошуків людства, адже представники природничих галузей прагнуть досягти певного консенсусу щодо використовуваних ними загальних положень, водночас відкидаючи концепції моральних авторитетів, неспроможність яких була доведена подальшими розробками. «Фрегеанці, кріпкеанці, попперіанці, вайтгедіанці та гайдегеріанці

будуть кожний перевчати Платона по-різному перед тим, як почати з ним дискусію» [Rorty 1984, p. 54]. Маємо ситуацію, подібну до наукової революції Т. Куна, у якій усталені матриці руйнуються внаслідок виникнення аномалій. Яскравим прикладом подібного переопису є проаналізована Р. Рорті в роботі «Випадковість, іронія та солідарність» діяльність Г. Гегеля, Ф. Ніцше, М. Пруста та Ж. Дерріди в контексті здійснення ними іронічної реінтерпретації діяльності метафізиків та пошуку ними істини. Вказана реконструкція найкраще вдається письменникам або представникам метажанрів в окремих працях (на кшталт «Envois» Ж. Дерріда) саме внаслідок відсутності претензій на історичну сталість пропонованих метафор. «Великі системні філософи є конструктивними, та пропонують аргументи. Великі наставники реактивні, та пропонують сатири, пародії, афоризми» [Rorty 1979, p. 369].

Другим описуваним Р. Рорті методом є історична реконструкція, котра означає оцінку та розуміння спадщини філософів у контексті традицій доби їхньої діяльності. У цьому плані неопрагматикові видається важливим звернутися до пропонованого Е. Гіршем розрізнення між значенням (первинними авторськими намірами) та значущістю (суттєвими здобутками доробку). У такому контексті очевидно стає невідповідність подібної стратегії завданням філософії, для якої важливою є не так історична детермінованість, як оцінка актуальності метафор певного творця. Можемо провести паралель із постструктуралістським поняттям «смерть автора», одним із ключових моментів якого є усвідомлення можливості виникнення горизонту нових контекстів при рецепції тексту сприймачами порівняно з автором, замкненим в одній ідеології у вигляді синтезу мови вираження та форми спонукки в момент написання певної праці. «Письмо – це спосіб мислити літературу, а не поширювати її серед читачів» [Барт 2008, с. 60].

Третьою згадуваною стратегією є *Geistesgeschichte*, що ставить собі за мету відштовхування радше від проблематики, на якій акцентують увагу філософи, ніж від пропонованих ними рішень. Спостерігаємо формування своєрідного лінійного методу, котрий має на увазі поступальний рух мислителів різних епох у напрямі до відкриття істини. Найтиповішими прикладами є концепції Г. Гегеля та М. Фуко. Проте, очевидним недоліком пропонованих жорстких канонів є трансформація поглядів індивідів усіх часів

на те, які проблеми є найбільш значущими для людства, а отже – вартими назви «філософських». Отже, розгляд дослідників, як персонажів, котрі формують драматичний наратив, ускладнюється неможливістю чіткої диференціації розглядуваних питань на більш або менш актуальні. «Ніхто не впевнений, чи проблеми, обговорювані сучасними професорами філософії (будь-якої школи) є «неуникними», чи вони – лише частина наших «випадкових домовленостей» [Rorty 1984, p. 60]. Зокрема, цю апорію Р. Рорті порушує в інтерв'ю Дж. Боррадорі «Після філософії, демократія», частині збірника «Американський філософ», прирівнюючи проблематику екзистенціалізму до будь-яких повсякденних ситуацій. «Певні люди проводять багато часу в роздумах про смерть, інші – про секс чи гроші. Я не вважаю, що щось із цього має більш філософську природу за інше» [Borradori 1994].

Насамкінець, Р. Рорті згадує метод, котрим він категорично не рекомендує користуватися, який продовжує бути поширеним у сучасній історіографії – доксографію. Порівняно з працями Діогена Лаертського, цей жанр зазнав суттєвого регресу у зв'язку з тим, що, ставлячи собі за мету створення своєрідних енциклопедій, із включенням туди короткого викладу вчень усіх провідних «мертвих філософів», автори втрачають можливість бути оригінальними, оскільки від таких масштабних робіт «про все» очікується об'єктивне висвітлення здобутків певних діячів чи суті окремих концепцій, від чого подібні праці стають схематичними. Крім того, існує значне ускладнення у випадку з тими ексцентричними мислителями, належність яких до певного конкретного жанру ставиться під сумнів, але доробок котрих значною мірою сприяв людському прогресу саме здатністю суттєво відрізнитися з домінуючих тенденцій. Подібні іроніки є своєрідним втіленням концепції Дж.-Ст. Мілля, відповідно до якої наявною є потреба у визнанні креативних індивідів, котрі, значно випереджаючи свій час, не вписувалися в типові для нього напрями. «Як можна знати, що відповідь задовільна, коли опоненти не матимуть можливості доводити її незадовільність?» [Міль 2001] На противагу доксографії, Р. Рорті пропонує застосування інтелектуальної історії – методу, який повинен спеціалізуватися на описі умов, у яких перебували певні мислителі, та біографічних чинників, що мали на них суттєвий вплив. Крім того, адекватним

виходом є написання окремих історій дослідження конкретного питання в означену добу в окресленій філософській традиції (на кшталт розуміння ідей Аристотелем порівняно з Платоном тощо).

Отже, найадекватнішим способом історико-філософського аналізу Р. Рорті вважає раціональну реконструкцію, котра сприяє формуванню діалогу між новаторами різних часів та дає змогу очуднювати питання актуальності сучасної та попередньої проблематики, фокусуючись не на абстрактному пошуку істини, а на формуванні словників, що відповідають теперішнім викликам. Задля подолання ж примітивності доксографів пропонується фіксація на окремому описі аналізу певного явища, на противагу редуковано-каталогізованому творенню канонів.

Література:

- 1) Барт Р. Нулевая степень письма / Р. Барт; пер. с фр. – М.: Академический проект, 2008. – 431 с.
- 2) Міл Дж. С. Про свободу [Електронний ресурс] / Міл Дж. С. Про свободу. Роздуми про представницьке врядування. Про поневолення жінок. – К.: Основи, 2001. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/mill/mill.htm> (дата звернення: 24.07.2018). – Назва з екрана.
- 3) Borradori G. The American Philosopher: Conversations with Quine, Davidson, Putnam, Nozick, Danto, Rorty, Cavell, MacIntyre, and Kuhn / G. Borradori; translated by R. Crocitto. – Chicago, London: The University of Chicago Press, 1994. – 177 p.
- 4) Philosophy in History / Edited by R. Rorty, J. B. Schneewind, Q. Skinner. – Cambridge: Cambridge University Press, 1984. – 403 p.
- 5) Rorty R. Contingency, Irony, and Solidarity / Rorty R. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 201 p.
- 6) Rorty R. Philosophy and the Mirror of the Nature / Rorty R. – New Jersey: Princeton University Press, 1979. – 401 p.